

Beste leden en sympathisanten

Dankzij uw steun kunnen wij verder werken

Het museum openhouden, René De Clercq de bekendheid bezorgen die hij verdient door historische studies uit te geven, activiteiten te organiseren, enz. Zie ook webstek www.renedeclercq.be

Vorig jaar beloofden wij u een brochure

U kon een kaartje terugsturen om de gratis brochure *René De Clercq, een Romantisch Dichter in het oog van een Wereldstorm* aan te vragen. Deze brochure liet lang op zich wachten. De reden? De brochure is een heus boek geworden. Aan wie vorig jaar de brochure heeft aangevraagd, bezorgen wij het boek.

Op zondag 23 april start het museum zijn 16de seizoen

Een doordenkertje: *Vrijwilligerswerk brengt niets op. U wordt er wel rijk van.*

Vrijwilligers houden al jarenlang het museum open en geven rondleidingen. Zij genieten véél waardering die hen rijk maakt.

Dit jaar opnieuw een tijdelijke tentoonstelling

Wij slagen er ook elk jaar in een boeiende tentoonstelling te organiseren die René De Clercq en zijn tijd in de schijnwerpers plaatst. Dit jaar opnieuw, op Erfgoedzondag 23 april, gaat een buitengewone tentoonstelling open over **Dominee (Ds.) Jan Derk Domela Nieuwenhuis Nyegaard**, een bijzondere vriend van De Clercq.

Dankzij uw milde steun kunnen wij dat allemaal realiseren

Elk jaar doen we een oproep tot steun. Telkens reageert u hierop met enthousiasme. Alle bijdragen, hoe klein ook, zijn welkom. Wie een bewijs van storting wil, bekommt het op aanvraag. Het is dankzij uw financiële inbreng dat wij ieder jaar erin slagen ons programma, waar u meer over verneemt in deze nieuwsbrief, te realiseren.

STEUNFONDS RENÉ DE CLERCQMUSEUM

Beschermend lid: vanaf 25 euro Steunend lid: vanaf 15 euro Gewoon lid: 10 euro

Schrijf uw bijdrage over op rek. nr. **463-5147011-71** van de René De Clercqstichting

JAARPLANNING 2006

Veertiende Vlaamse Zangavond

Vrijdag 24 februari om 20 uur in d'Iefte, Hoogstraat 122, Deerlijk.

Toegangsprijs: € 5, zangboekje en drankje inbegrepen.

Drie zangkoren: Seniorenkoor Bekaert, Koninklijk Parochiaal Koor Sint-Lodewijk en het Sint-Cecilia Koor Deerlijk ondersteunen de massazang. Dirigente en soliste is Monique Naessens. We zingen samen de mooiste Vlaamse liederen.

Elk jaar noteren wij méér deelnemers.

Wij verwachten u samen met familie en vrienden!

Tijdelijke tentoonstelling in samenwerking met de werkgroep Het Pennoen: Dominee Jan Derk Domela Nieuwenhuis Nyegaard en René De Clercq, Kinderen van de Romantiek

Zondag 23 april (Erfgoedzondag) om 11.30 uur opening van de tentoonstelling.

De tentoonstelling loopt van zondag 23 april tot en met zondag 11 juni.

Dominee en pastor in de protestantse kerk op de Brabantdam in Gent. Vriend van René De Clercq. Vlaming door keuze. Naast twaalf tentoonstellingspanelen zullen unieke voorwerpen en boeken worden tentoongesteld.

De tentoonstelling is elke zondagnamiddag open van 14.30 uur tot 18 uur. Ze kan elke dag bezocht worden door groepen (vanaf 10 personen) mits voorafgaande afspraak op het nummer 056/72.86.70.

Reserveer op tijd een gidsbeurt.

Jaarlijkse hulde aan het graf van René De Clercq

Maandag 12 juni om 19 uur

Elk jaar, op De Clercqs sterfdag 12 juni (1932) vindt, in samenwerking met Ic Dien, aan het graf een plechtigheid plaats met een spreekbeurt, samenzang en bloemenhulde.

Gelegenheidstoespraak door Walter Baeten, voorzitter van het IJzerbedevaartcomité.

Duur: 30 minuten met daarna gezellig samenzijn.

Kom en breng een tuil veldbloemen mee.

Midzomermarkt: het museum wordt voor één dag estaminet Het Damberd

Zondag 18 juni vanaf 14 tot 21 uur

Een jaarlijks weerkerend volksfeest in het centrum van Deerlijk. Het museum wordt opnieuw wat het was bij de geboorte van René De Clercq: estaminet *Het Damberd*. In het unieke kader van de herberg, gebouwd in 1790, kan je proeven van onze zelfgebakken taart, streekbier van het vat, accordeonmuziek en straatmuzikanten. Bij zon of regen: steeds leute en plezier... en je spekt ook onze kas!

Boekenmarkt in het museum

Elke zondagnamiddag van 25 juni tot 22 oktober

Een succesverhaal! Dit jaar nóg beter en nóg meer keuze. In de bakkersoven van het museum vindt u méér dan duizend oude boeken, tweedehandsboeken, oude tijdschriften, prentenalbums (bv Côte d'or, Martougin), muziekpartituren (schlagers en klassiek).

Alles uit privé-bezit. Wij geven oude boeken een nieuw leven.

Fietsfeest in de Leiestreek

Zondag 2 juli vanaf 10 tot 18 uur

Aan het museum is er een knooppunt van het fietsnetwerk van de Leiestreek. Verleden jaar werd aan meer dan 1.500 fietsers een consumptie aangeboden. Velen hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt om het museum te bezoeken. Ook dit jaar werken we opnieuw mee.

Openmonumentendag

Zondag 10 september van 10 tot 18 uur

Het thema van Openmonumentendag staat dit jaar in het teken van *Import-Export*. Het thema ligt niet onmiddellijk voor de hand in de werking van ons museum. Toch werken we zoals elk jaar opnieuw mee door het verzorgen van aangepaste rondleidingen.

Jaarlijkse rondleiding voor het lager onderwijs van Deerlijk

Twee weken in de maand september

Gedurende twee weken in de maand september organiseren wij voor de leerlingen van het vierde leerjaar een zoektocht naar de plaatselijke geschiedenis van onze gemeente. De kerk met zijn merkwaardig St. Columbaretabel en de Deerlijkse drie groten: Pieter-Jan Renier, Hugo Verriest en René De Clercq - en zijn museum - komen hierin ruimschoots aan bod.

Jaarlijks verteltheater voor de derde kleuterklassen van de regio

Heel de maand november, telkens twee opvoeringen in de voormiddag

Opa Jan, oma Mieke, nonkel Arnold en nonkel Hugo spelen het verteltheater: "Hoe leefden onze grootouders". We zijn al aan de achtste jaargang toe en de 288ste opvoering.

Voordracht: R. De Clercq in het college Saint-Joseph van Tielt door Romain Vanlandschoot

Dinsdag 12 december om 20 uur in d'Iefte, Hoogstraat 122, Deerlijk.

De werking, leefgewoonten, professoren, enz. van het college rond de jaren 1890.

OPENINGSUREN MUSEUM

Elke zondagnamiddag van 23 april tot 29 oktober van 14.30 tot 18 uur

Gratis toegang

RONDLEIDINGEN

Elke dag van het jaar en vooraf te reserveren op het nummer 056/72.86.70 van Jan Dhaluin

Telkens met een gids. Kostprijs: 20 euro (40 minuten) en 30 euro (80 minuten)

VOOR ALLE INLICHTINGEN

Secretariaat van de René De Clercqstichting: zie ook www.renedeclercq.be

Jan Dhaluin, Vichtesteenweg 15, 8540 Deerlijk

Telefoon en fax: 056/72.86.70; e-mail: dhaluin.dekeyser@pandora.be

Rekeningnummer Stichting-René De Clercq: 463-5147011-71

ARCHIEF RENÉ DE CLERCQ

Magda Ver Gucht, Gemeentehuis, Harelbekestraat 27, 8540 Deerlijk

Telefoon (kantooruren): 056/69.47.39; e-mail: archieff@deerlijk.be

René De Clercq en zijn vrienden: de Latemse schilders Frits Van den Berghe en Gust De Smet

Onder dit motto hield onze stichting op 13 december 2005 een informatieavond. Voor een zestigtal belangstellenden kwam Piet Boijens, cultuurambtenaar van Sint-Martens-Latem en gekende auteur, dit onderwerp toelichten met o.m. een power-pointvoorstelling.

De spreker stak van wal met de vooroorlogse contacten tussen de drie vrienden met als go-between Paul Gustave Van Hecke en het sporadische contact van De Clercq met de grootmeester van de schilderkunst en hét voorbeeld voor Gust en Frits uit die dagen: Emile Claus. Hij wees ook op de grote rol van De Clercq in het Algemeen Kunstverbond dat enkele maanden voor de Eerste Wereldoorlog het licht zag, en bijgevolg geen hoge vlucht kon nemen.

De oorlog zelf brengt de drie, als vluchtelingen, samen in Holland. Terwijl De Clercq er zijn metamorfose van Vlaamsgezinde Belg naar politiek Groot-Nederlander ondergaat, leren Gust en Frits in Nederland de moderne schilderkunst kennen. Afgesneden van hun normale cliënteel in Vlaanderen, houdt niets hen nu nog tegen om, in navolging van enkele voorlopers in de omliggende landen, de nieuwe expressionistische wegen te bewandelen. In de zomer van 1917 volgt Frits zijn vriend René naar Brussel om er bureelhoofd te worden op een activistisch ministerie. Deze hele periode zal hij zogoed als geen penseel aanraken.

Na het debacle van november 1918 vormen de drie de kern van een kunstenaarskolonie in ballingschap in het Nederlandse Gooi. De aangebrande student van de Gentse von Bissinguniversiteit, Jozef Cantré, komt hen vervoegen en heeft als beeldhouwer en houtsnijder een grote

invloed op de kunst van Frits en Gust (bv. de uitbeelding van handen, ogen etc.). Frits schildert nu aan het tempo van een bezetene en De Clercq tracht via zijn vriendenkring, vooral Robert De Vos, die een positie had bij de Generale, de kunstwerken van zijn vrienden te verkopen.

Piet Boijens toonde ons een indrukwekkende serie van topschilderijen, waaronder enkele afbeeldingen van René geportretteerd door Frits, die allemaal door De Clercqs handen gingen in zijn kunsthandel *De Blauwvoet*. Uiteraard werden de werken één voor één geduid en besproken. Boijens verwees hier naar De Clercqs autobiografisch werk *Een Wijnavond bij dokter Aldegraaf*, dat, wat de achtergrond van de kunstenaarskolonie betreft, als sleutelroman kan gelden. Het ware hoe dan ook fantastisch, mochten deze schilderijen ooit nog eens samen worden tentoongesteld, omkaderd met de nodige informatie over de omstandigheden en de boeiende periode waarin ze tot stand kwamen.

René De Clercq aan de piano
Schilderij van Frits Van den Berghe

In 1922 verhuizen Frits en Gust terug naar Vlaanderen, nadat ze een lucratief contract konden afsluiten bij de Brusselse galerijen *Sélection* en *Le Centaure* waar André De Ridder en de voornoemde Paul Gustave Van Hecke een serieuze vinger in de pap hadden. Nog volgens Boijens heeft de schilderkunst van Van den Berghe (ook niet *De Zaaier* van 1919) geen affectie met de Vlaamse problematiek. Op de vraag waarom een volbloed romanticus als De Clercq de abstracte schilderkunst propageerde, antwoordde de spreker dat De Clercq eigenlijk vooral de absolute (artistieke) eerlijkheid van zijn vrienden bewonderde en steunde.

WELKOM

Ik ben Robin Dhaluin. Geboren in Kortrijk op 17 mei 1990.

Om mijn oma Mieke en opa Jan te verrassen heb ik een webstek gemaakt over de dichter René De Clercq. Zij zijn grote fans van die dichter en zelfs penningmeester en secretaris van de vzw STICHTING-RENÉ DE CLERCQ in DEERLIJK.

Kijk gerust eens rond. Al zijn gedichten zijn alfabetisch gerangschikt en er staan ook veel foto's, muziek en voordracht op. VEEL PLEZIER!

www.renedeclercq.be

Robin, een knaap van 15 jaar oud, heeft om zijn oma en opa te plezieren een **webstek** *Welkom bij René De Clercq* gemaakt over onze Deerlijkse dichter en op het internet geplaatst.

De bestuursleden van de René De Clercqstichting waren vol lof en Arnold Vantieghem, Hugo De Backer, André Van Ryckeghem en Jan Dhaluin hebben Robin geholpen met teksten, foto's, muziek en voordracht. De webstek groeide uit tot **méér dan 1.200 pagina's**.

Al de gedichten van De Clercq zijn alfabetisch opgenomen en gemakkelijk te printen.

U kunt er **veertien liederen** beluisteren en genieten van Louis Neefs, Micha Mara en e.a. en het orkest van Francis Bay. U kunt eveneens luisteren naar **acht gedichten** voorgedragen door Antoon Vander Plaetse, Rosa Jonckheere en Corine Vanderhaegen.

U vindt er een volledige **bibliografie** op basis van het boek *René De Clercq (1877-1932) Een Monografie* van Dr. Koen Hulpiau en een lijst met 152 toondichters die teksten van De Clercq verklankt hebben.

Méér dan 60 foto's over René De Clercq, zijn museum en de activiteiten die er plaatsvinden.

De webstek werd op het internet geplaatst op 14 november 2005, de 128ste verjaardag van René De Clercq. Een fantastisch verjaardagsgeschenk!

Het is de bedoeling om de webstek verder uit te bouwen tot een zo volledig mogelijke **datbank** met alles over dichter en componist René De Clercq en zijn museum.

Mogen we erop rekenen dat je ook eens **surft** naar www.renedeclercq.be

Wil dit adres meedelen aan familie, vrienden en kennissen.

Heeft u een webstek? **Plaats dan een link** ernaartoe.

René De Clercq

Een Romantisch Dichter in het oog van een Wereldstorm

*tijdens en na Wereldoorlog I, verwickelingen met
De Vlaamsche Stem, De Dietsche Bond, De Toorts en Dietsche Stemmen*

Joost Vandommele

Onder deze titel brengt de René De Clercqstichting een boek uit dat de evolutie van De Clercq schetst van Vlaamsgezinde Belg tot anti-Belgisch nationalist en van culturele Groot-Nederlander tot politieke Groot-Nederlander.

René De Clercq, een Romantisch Dichter in het oog van een Wereldstorm

Het werk is oorspronkelijk gebaseerd op een voordracht die in december 2003 werd gehouden door historicus Sam Van Clemen. Deze baseerde zich op het in 1985 ontsloten archief van Frederik Carel Gerretson in Den Haag dat 60 brieven van en aan René De Clercq bevat. Uit het betoog in ons nieuwe boek wordt het duidelijk dat Gerretson de spin in het web was van de ingewikkelde intrige die rond de vluchtelingenkrant *De Vlaamsche Stem* tijdens de Eerste Wereldoorlog door de Duitsers werd opgezet om o.m. door een koerswijziging bij het blad de hele Vlaamse Beweging in hun vaarwater te krijgen.

Waar we aanvankelijk in het hoofd hadden hierover een brochure te schrijven, is het uiteindelijk een boek geworden. Er is getracht zoveel mogelijk materiaal rond het onderwerp te verzamelen waardoor we over dit cruciale onderwerp een waardevol naslagwerk bezitten dat bovendien bij volgende uitgaven kan worden aangevuld met nieuwe elementen. Het gaat hier om materiaal dat te vinden is in de bestaande literatuur. Uiteraard wordt de Vlaamse, Belgische, Nederlandse en internationale context geduid. In de toekomst zullen zeker nog elementen ter verfijning in menig archief opduiken! De uitgave bevat een aanzienlijke bijlage met illustraties. Wij hebben bewust voor deze formule geopteerd, wetende dat een bundeling van encyclopedische kennis minder vlot leest dan een historisch verhaal. Wij hopen niettemin dat het boek voor onze museummedewerkers, het wetenschappelijk onderzoek en elke De Clercqliefhebber een waardevolle aanvulling zal zijn.

Een Romantisch Dichter in het oog van een Wereldstorm:

*René De Clercq tijdens en na WO I, verwickelingen met
De Vlaamsche Stem, De Dietsche Bond, De Toorts en Dietsche Stemmen*

Dit boek wordt uitgegeven door de René De Clercqstichting van Deerlijk. De auteur is Joost Vandommele, kleinzoon van René De Clercq. Het werd op computer gezet en bewerkt door André Van Ryckeghem. De correctoren waren Hugo De Backer en Gilbert Depamelaere.

Het boek telt 176 pagina's en bevat meer dan 200 foto's en illustraties, waarvan vier kleurenpagina's.

De kostprijs bedraagt 12 euro, verzendingskosten niet-inbegrepen.

*Aan de abonnees van onze nieuwsbrief die vorig jaar de brochure
hebben aangevraagd, bezorgen wij het boek gratis.*

Wij hebben te koop (verzendingskosten niet-inbegrepen)

<i>René De Clercq... Uit Liefde alleen, Gilbert Depamelaere.....</i>	€ 5
<i>Liederen, leeft! Bloemlezing uit de beste gedichten van René De Clercq, Elza De Clercq.....</i>	€ 5
<i>Dagboek 1917 – 1920 door A.F. Pieck, Marcus van der Heide</i>	€ 5
<i>Woorden worden klanken – 144 toondichters van René De Clercq, H. De Backer en A. Van Ryckeghem</i>	€ 10
<i>Een Romantisch Dichter in het oog van een Wereldstorm, Joost Vandommele</i>	€ 12

Veertiende Vlaamse Zangavond Rond de piano van René De Clercq

met medewerking van de koren:

Seniorenkoor Bekaert, Koninklijk Parochiaal Koor Sint-Lodewijk, Sint-Cecilia Koor Deerlijk
Dirigent samenzang en soliste: Monique Naessens
Begeleiding, piano en accordeon: Hugo De Backer, gitaar: Paul Tuts

Vrienden, kom zit neder in de ronde - En 's avonds - Wel Annemarieke - Op de weefstoel - Mijn kleen, kleen dochterke - Mijn zoetlief was een weverkijn - Hemelhuis - Ik ben met Katootje naar de botermarkt geweest - Een soldaat van Napoleon De Grote - Daar is maar één land - De Gilde viert - Klokke Roeland - De zilveren vloot - De vogel die naar 't Zuiden trekt - Tineke van Heule - Koolzaad - Sarlotteke - Dan mocht de beiaard spelen - O mijn Kempen - Aan het Noordzeestrand - Lentedroom - Het loze vissertje - De Bietebauw - Laat ons, liefste, samen varen - Klompenliedeke - Moederke alleen - Het lied van Nele - 't Zijn weiden als wiegende zeeën - Omdat ik Vlaming ben - Lied der Vlamingen

Vrijdag 24 februari 2006 om 20 uur in d'Iefte Deerlijk

Borms en De Clercq, wapenbroeders ... zie tekst op het internet

In het najaar van 2005 verscheen bij Manteau een nieuwe biografie over August Borms van de hand van Christine Van Everbroeck. Joost Vandommele besprak het boek en ging wat dieper in op de relatie tussen Borms en De Clercq die begon in 1901. Hier onderaan vindt u een stukje uit de inleiding van de tekst Borms en De Clercq, wapenbroeders. Deze uitgebreide beschouwing vindt u op onze webstek www.renedeclercq.be onder de rubriek Publicaties.

Als de boekenbeurs in aantocht is, verschijnen tal van boeken; zo ook een biografie van August Borms door ULB-historica en medewerker van het legermuseum, Christine Van Everbroeck. Het past perfect in de huidige cynische en neobelgicistische tijdsgeest om, zoals Misjoe Verleyen, bij een bespreking in Knack, vanuit een ongenaakbare hoogte in te zoomen op kleinmenselijke en megalomane aspecten - typisch voor het kleinburgerlijke milieu waaruit de meeste betrokkenen kwamen - zoals ze zich manifesteerden in de idealistisch-romantische periode van de Vlaamse Beweging om dan de hele emancipatiebeweging in het belachelijke te trekken.

Een tweede register dat steeds met succes wordt opengetrokken, is winstbejag dat ze bij mensen als Borms als dé drijfveer accentueren: hij ging naar Peru, omdat hij er vier keer meer kon verdienen dan als leraar in België en hij heeft zich goed bediend in de zgn. Bormscommissie die in 1940 onder zijn voorzitterschap werd opgericht, door zichzelf schadeloos te stellen met meer dan twee miljoen frank uit de Belgische staatskas. Volgende gezegden begrijpt ook iedereen: de flaminganten waren enkel uit op eigen gewin en hun idealisme was eigenlijk een eigen verzinzel!
... lees verder op www.renedeclercq.be

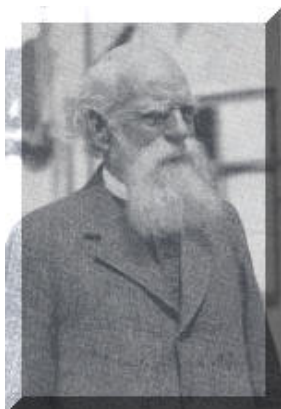
Dominee (Ds.) Jan Derk Domela Nieuwenhuis Nyegaard en René De Clercq, kinderen van de Romantiek

Dit is de werktitel van een **tentoonstelling** die de René De Clercqstichting, samen met de werkgroep Het Pennoen, zal inrichten **in het museum vanaf Erfgoedzondag 23 april tot en met zondag 11 juni**.

Op een sereen didactische wijze willen wij hiermee inzoomen op een figuur die met de vurigheid van een oudtestamentische profeet aan de basis lag van het anti-Belgische activisme tijdens de Eerste Wereldoorlog. Precies wegens zijn radicale doortastendheid en zijn soms wel zeer contro-versiële stellingnamen, wordt dominee Domela, die voor vele belangen als stoorzender fungeerde, ook in de Vlaamse Beweging doodgezwegen. Het bewijst de volwassenheid van onze vereniging, wanneer wij na 90 jaar, mede deze hypothek helpen lichten, wat ons meteen toelaat vele, ook actuele situaties, beter te begrijpen. Hiermee hopen wij ook een stukje bij te dragen in de steeds groeiende publieke belangstelling van de Eerste Wereldoorlog. De tentoonstelling die naast twaalf wandplaten ook unieke voorwerpen en boeken zal bevatten, zal een licht werpen op:

- het tijds kader waarin men het contro-versiële activisme moet plaatsen;
- Jan Derks oom, de Nederlandse socialist Ferdinand Domela Nieuwenhuis;
- Domela's vrij grote invloed op De Clercqs evolutie (zie ook onze nieuwe uitgave);
- de verwickelingen met professor Fredericq, notoir lid van Domela's protestantse gemeente;
- *De Vlaamsche Post*, het dagblad van Domela, versus *De Vlaamsche Stem*, het dagblad van De Clercq;
- Domela's en De Clercqs veroordelingen;
- contacten in Duitsland;
- De Clercqs oud-leerlingen van het atheneum in Domela's beweging.

Voor een heel goed begrip raden wij geïnteresseerde personen en verenigingen aan, op tijd een gidsbeurt aan te vragen.

Jan Derk Domela Nieuwenhuis Nyegaard (1870-1955) werd in 1903 predikant van de Olijfberggemeente aan de Brabantdam in Gent. Ouderling Paul Fredericq had hem als predikant naar Gent geroepen waar hij zich voor de oorlog onopvallend in de Vlaamse Beweging manifesteerde. In Domela's ogen was de aftocht van het Belgische leger en de bezetting door de Duitsers een voorwaarde voor de wederopstanding van Vlaanderen. Reeds in december 1914 werd hij tot leider van de radicale 'Jong Vlamingen' gekozen. De vluchtelingen in Nederland waren blijkbaar niet van deze evolutie op de hoogte, toen ze in januari 1915 aan Domela Nieuwenhuis een brief richtten om een aantal vooroorlogse Gentse flaminganten te rekruteren als correspondent voor 'De Vlaamsche Stem'.

Hemelhuis

Woorden: René De Clercq (1877 - 1932)

Muziek: Emiel Hullebroeck

Zeer innig (M.M. ♩ = 40)

Sopraan
Alt

1. Door mijn wo - ning speelt een zon - nig licht. 'k Voel me een kleine
2. Daar, op 't schouwke, prijkt mijn e - nig kruis. Wees mijn en - gel,
3. O, mijn kind - ren! Graag ge - bro - ken brood! Zou 't geluk ver -

Tenor
Bas

6 *mp*

ko - ning in mijn gro - te plicht: vrouw en kind te schra - gen op mijn ster - ke
vrouwke, wees mijn he - mel, huis. — Wees mijn stoutste roe - men, wees mijn zoetste
mind' - ren waar de last ver - groot? Zou men ar - moe lij - den om een mondje

12 *ff*

jeugd; en ze hoog te dra - gen in mijn vreugd! en — ze
troost, fris - se le - vensbloemen, krach - tig kroost. fris - se
meer? Och, waar mensen strijden, helpt de Heer! Och, — waar

18 1. en 2. 3.

hoog te dra - gen in — mijn vreugd!
le - vensbloemen, krach - tig kroost.
men - sen strij - den, helpt de Heer! —

Stichting René De Clercq Vichtsteenweg 15, B8540 Deerlijk

Emiel Hullebroeck - Hemelhuis

Hemelhuis – Een vierstemmige bewerking van Hullebroeck zelf

MIJN KLEEN, KLEEN DOCH- TERKE.

Moeder en Kind

Pablo Picasso

Gelijk een daske zijt ge dik,
gelijk een kwartelke van kwik,
gelijk een moorke soms zo zwart,
mijn kleen, kleen dochterke, mijn hart!

Maar nu gewassen je daar zit,
daar is geen engelke zo wit,
daar is geen lammeke zo zoet,
mijn kleen, kleen dochterke, mijn bloed!

Ik hef je op de okselkes omhoog,
ik zie een sterreke in elk oog,
en voor mijn armoê word ik blind,
mijn kleen, kleen dochterke, mijn kind!

René De Clercq in het jaar 1906

Op 1 januari 1906 wordt De Clercq benoemd als tijdelijke leraar Nederlands en Duits aan het Koninklijk Atheneum, gelegen aan de Ottogracht in Gent. Volgens zijn biograaf dr. Koen Hulpiau is dit voor De Clercq *een gelukkig moment*: het bruisende Gent is immers de geschikte biotoop waarin iemand als De Clercq echt kan gedijen.

Onder zijn leerlingen bevindt zich van in het begin de latere dichter Richard Minne volgens wiens biograaf Marco Daane De Clercq drie jaar als *een soort creatieve aartsvader* voor de jonge Minne zal fungeren. Hij vindt er als collega's: Hippoliet Meert, Oscar van Hauwaert, Maurits Basse en Victor Fris¹. In december wordt De Clercq's vriend voor het leven, August Borms, die net terug is van een driejarig verblijf in Peru, benoemd tot studiemeester. Borms woont dan in Lokeren, Kapellestraat 60, waar hij zal blijven tot hij in november 1907 in Mechelen wordt aangesteld als leraar.

Het gezin De Clercq verhuist uit Oostende en neemt zijn intrek in een klein, net burgerhuisje, gelegen aan de Schoolstraat 48 in Sint-Amandsberg. Dit huis bestaat hoogstwaarschijnlijk nog en wij doen hier een oproep om ons te helpen uitzoeken over welke actuele woning het gaat.

Op 4 februari overlijdt Renés moeder Paulina Gheysen (°Harelbeke, 14 november 1836) in Deerlijk op 69-jarige leeftijd. René had zich nog gerept om haar nog levend te zien maar hij kwam te laat. In de autobiografische roman *Harmen Riels* van 1913 wijdt hij twee bladzijden aan deze scène o.m. aan de begrafenis waar '... *den haarkop* (= De Clercq) *veel bekijks had. Wel waren er botte boeren die hem koud en stout nastarden, tot in de kerk en op het kerkhof toe, kwenen en kwezels, welke hem bidgondend voorbij slopen en ontvluchtten als een melaatsche, naast heerschappen die opwandelden met vasten voet en hoogen kop, terwijl hun binnenste opdroogde van haat en nijd; doch de meesten, vooral de kleinsten, droegen den zwaargetroffene een medelijdend hart toe, en geen arbeider float dien dag nog een deuntje op zijn werk. Het werd besproken na de mis, en door bedillers en bedotters, welke hun God zelf de weg toeschrijven, hoogst kwalijk genomen, dat de oude pastor den ongodsdienstigaard minzaam droef had toegeknipt ...*' In zijn bundel *Toortsen* wijdt hij twee gedichten aan zijn moeder waarvan *Mijn Moeder* één van zijn bekendste wordt:

Mijn moeder was een heilige vrouw -
o daar ligt blijdschap in dien rouw -
mijn moeder was heilig, en rein, en zoet
als de melk van haar borst... O mijn moeder was goed!
En schoon, schoon oud! Niet één groef in haar wang,
haar ogen al ziel en haar woorden al zang!
Gij hoorde, gij zaagt haar, en vroegt, mijn vriend:
ach, jongen, waar hebt gij zo'n moeder verdiend?
En toch, gij wist nog niet half wat ze deed
uit verborgen zorgen; hoe hard zij streed
in de nederigheid van haar weduwsmart,

¹ Hippoliet Meert, stichtersecretaris van het Algemeen Nederlands Verbond (ANV), taalzuiveraar, leraar Nederlands. Oscar van Hauwaert, lid van het Willemsfonds, medewerker aan het liberale *Volksbelang* en *Het Laatste Nieuws*, leraar Germaanse talen. Maurits Basse, gematigd liberaal flamingant, die later *Een geschiedenis van de Vlaamse Beweging (1905-1930)*, het vervolg op Fredericq's *Schets eener Vlaamse Beweging* zal schrijven; leraar geschiedenis. Victor Fris (1877-1925), die, zoals De Clercq oud-student bij Fredericq en Pirene, leraar was aan het atheneum van Oostende, zij het tussen 1901 en 1903; hij was ook lid van het Willemsfonds, was bij voorkeur Franstalig, schreef o.m. *Een geschiedenis van Gent en Geraardsbergen* en *een boekwerk over 1302*; hij was leraar geschiedenis en later stadsarchivaris van Gent, en vanaf 1919 docent aan de Rijks Universiteit van Gent (RUG) in opvolging van Fredericq voor enkele cursussen.

met een roos op 't gelaat en een doorn in het hart!
Haar kinderen schonk zij het brood uit haar mond,
tot het laatste bloed uit haar warme wond....
Mijn moeder!... Zoete gedachtenis,
beheers wat er goeds in mijn leven is!

Het verdriet moet vlug plaatsmaken voor de geboorte van zijn tweede kind Elza². De grote liefde voor zijn dochter bezingt hij in *Mijn kleen, kleen dochterke, Kind van mijn liefde* (met de zinsnede: *kinderen van dichters sterven niet*) en het overbekende *Hemelhuis*.

Niet lang nadien verhuizen de De Clercq's weer, nu naar de Gentstraat 55³, eveneens in Sint-Amandsberg. In de zomer kan hij drie weken genieten van een studiebeurs die hem in het Hessische universiteitsstadje Marburg an der Lahn brengt. De cursussen zelf (o.m. Viëtor fonetische methode) interesseren hem niet maar het landschap en het volk des te meer en hij zet zich aan het dichten o.m. *Zigeuners*. Het zou ook daar zijn dat men hem zei: '*Sie sollen nicht Deutsch lehren aber Deutsch lernen*' ... Gelukkig voor René bezorgt een collega hem het verslag van de leergangen en komt hij weer eens goed weg met de bureaucratie.

Gedichten als *Het lied van den arbeid, Het lied van het vlas, De Duitse Hoornen, Zagers en Liederen, leeft!* zien eveneens in 1906 het licht. Als dichter is hij door een overeenkomst uit 1903 tot eind 1906 gebonden aan de Nederlandse uitgever L. J. Veen⁴, die zijn bundel *Natuur* verspreidde voor België via De Nederlandsche Boekhandel. *Natuur* was in 1902 op de handdrukpers van Julius De Praetere gedrukt; ze bevond zich in de woning van de gebroeders Van de Woestijne in Sint-Martens-Latem⁵. De oplage bedroeg 300 exemplaren en alle exemplaren waren voorzien van een mooie, kalfslederen kaft⁶. Als René in Nijvel hoorde dat er slechts 10 exemplaren verkocht waren, heeft L. J. Veen hem geholpen om de rest aan de man te brengen.

In Gent vindt het driejaarlijkse salon voor de schilderkunst plaats; het luminisme is er troef. In het Patershol vergaderen regelmatig Frits Van den Berghe⁷, de gebroeders De Smet, Permeke, die op dat moment in de Compagnie Universitaire zijn soldatendienst doet, en PG Van Hecke, de latere kern van het Vlaams expressionisme. Karel Van de Woestijne begint ook in 1906 als correspondent *Kunst en Letteren* in de Nieuwe Rotterdamse Courant (NRC)⁸.

Sedert 7 februari is Désiré Mercier de nieuwe aartsbisschop van Mechelen geworden. Alle vooruitstrevenden, ook de flaminganten, leven in hoop dat hij de Kerk zal aanpassen aan de nieuwe maatschappelijke evoluties op democratisch, sociaal en Vlaams vlak⁹. In september vaardigt hij de zgn. *instructions collectives* uit, waarin wordt gesteld dat het Nederlands ongeschikt is als taal voor de wetenschap¹⁰. Mercier beloofde wel belangrijke verbeteringen aan het onderwijs van het Nederlands in zijn scholen maar alleen indien de katholieke flaminganten hun campagne voor een wettelijke regeling opgaven. Hij zette flaminganten op wie hij directe invloed had (bv. Frans Van Cauwelaert), persoonlijk onder druk opdat ze zijn thesis publiek zouden verdedigen. Van Cauwelaert gaf op twee meetings

² Op 27 februari 1906; zij zal overlijden op 16 januari 1989 in Sint-Niklaas.

³ Thans Visitatiestraat. Ook hier geldt dezelfde oproep als voor de Schoolstraat.

⁴ Eveneens uitgever van Streuvels.

⁵ Karel Van de Woestijne zelf had geholpen bij het drukken.

⁶ Eén exemplaar ligt in het René De Clercqmuseum.

⁷ Op 12 september wordt Yolande geboren als eerste kind van Frits, die haar verscheidene keren als kind zal portretteren. Zij zal in het interbellum Germaanse volgen o.m. bij Karel Van de Woestijne en na WO II een boezemvriendin worden van Elza De Clercq.

⁸ Als journalistchroniqueur bezorgen zijn bijdragen ons interessante details over het reilen en zeilen van de Vlaamse kunstwereld en de Vlaamse Beweging tout court.

⁹ Merciers denken komt goed tot uiting in deze uitspraak: '*Nous ne devons nous pas aliéner les sympathies des flamands: leur cause en elle-même a une grande portée catholique et nationale. Mais nous devons diriger le mouvement: nous offrir à faire spontanément ce à quoi l' on veut nous contraindre*'.

¹⁰ '*Les Flamands qui voudraient flandriciser une université, n' ont pas assez réfléchi au rôle supérieur auquel doit prétendre une université. Si leurs revendications étaient accueillies, la race flamande serait au coup réduite à des conditions d'infériorité dans la concurrence universelle*'.

in augustus en oktober 1906 evenwel te kennen dat hij de strijd voor een volledige vernederlandsing van het hele onderwijs niet zou opgeven. De taalpolitiek van de kardinaal plaatst vele katholieke flaminganten voor een gewetenskwestie en zal het prestige van de clerus in het klerikale Vlaanderen aantasten. Zo betitelde de Brugse bisschop Waffelaert, bij het bekendmaken van de bisschoppelijke onderrichtingen aan zijn collegedirecteurs op 10 oktober 1906, de katholieken die opkwamen voor een wettelijke regeling als *insensés* (= waanzinnig) *et criminels*, vermits ze de vrijheid van onderwijs op de helling zetten en de politieke tegenstanders in de kaart zouden spelen om het katholieke onderwijs te vernietigen. De Clercq is dan al te ver geëvolueerd naar een persoonlijke religie om nog sterk onder de indruk te raken; het versterkt wel zijn idee dat er van de hogere clerus voor zijn idealen niets te verwachten valt.

Wie er wel voedsel geeft aan de flamingantische honger is Lodewijk De Raet, die in 1906 start met zijn reeks geschriften over *Vlaamsche volkskracht* met als nr. 1 in de rij: *De Vervlaamsching der Hogeschool van Gent*. Het boek was in geen tijd uitverkocht. Op het 29ste Taal en Letterkundig Congres dat van 26 tot 29 augustus in Brussel plaatsheeft, maakt het slappere stelsel-Mac Leod geruisloos plaats voor de stellingen van De Raet: een volledige vernederlandsing van de Gentse universiteit, geen halfslachtige tweetalige oplossingen en ook de technische afdelingen, de zgn. geniescholen (= ingenieursafdelingen) moeten volledig worden vernederlandst. Het jaar daarop zal Mac Leod, die deze evolutie als een motie van wantrouwen aan zijn adres ziet, in de Tweede Hogeschoolcommissie vervangen worden door De Raet. Mac Leod trekt zich nu terug uit de Vlaamse Beweging en richt zich op Nederlandstalige wetenschappelijke arbeid als bloembiooloog.

Uiteraard gingen zelfs alle tweetalige oplossingen voor de Franstaligen te ver. Wat tweetaligheid betreft: in 1906 verschijnen op de Gentse trams voor het eerst aanduidingen en bestemmingen in de twee landstalen. In 1906 publiceert Edmond Picard zijn *Essai d' une psychologie de la nation belge* waarmee hij het âme belge-idee van De Clercqs oud-professor Henri Pirenne voorgoed lanceert. Pirenne zelf publiceert dat jaar zijn *Les origines de l' état belge* als opvolger van *La nation belge* (1899) en zijn magistrale zevendelige levenswerk *Histoire de Belgique* (1900-1932), waarin hij België laat beginnen bij de zgn. *oude Belgen* en stelt dat uit een aantal middeleeuwse kernen (Vlaanderen, Brabant, Luik en Henegouwen) onvermijdelijk ooit het België van 1830 zal groeien.

De plannen voor een Wereldtentoonstelling, die in 1913 de laatste van de Belle Epoque zal worden, beginnen een steeds concretere vorm aan te nemen. Verkavelingsplannen worden opgesteld en de grondwerken voor de taluds van Gent-Sint-Pieters aangevat. Op Vlaams gebied dient ook vermeld dat op 5 augustus 1906 het Groeningemonument van Godfried Devreese in Kortrijk wordt onthuld. De Clercq en Alfons Sevens hadden zich vijf jaar te voren ingespannen om via een geldinzameling een monument te verkrijgen maar de overheid had het idee overgenomen en gerealiseerd.

In augustus 1906 werd in Kortrijk het Groeningemonument onthuld. De Clercq was al van in zijn studententijd in de weer geweest om een monument op te richten.

In 1906 is De Clercqs bewondering voor *le modèle Gantois* van Edward Anseele groot. Vanuit Sint-Amandsberg wandelt hij dikwijls naar de nabijgelegen volkswijken (aan de Dampoort en aan de haven?). Hij is getroffen door de verpaupering van de arbeidersbevolking en realiseert zich dat de Gentse socialisten bezig zijn deze *verworpenen* te emanciperen, hen zelfrespect bij te brengen en te zorgen voor hun materiële problemen. In 1906 schrijft De Clercq dan ook enkele naar socialisme zwemende gedichten zoals *Naar Frankrijk*, *Mensch zijn* en *Plaveiers*. Vergeten we niet dat ook zijn zangspel *De Vlasgaard* sedert oktober 1905 wordt opgevoerd in de KNS¹¹.

De situatie aan de Gentse Dampoort zoals ze was in 1906. De Clercq moest hier minstens tweemaal per dag langs om van zijn huis in Sint-Amandsberg naar het atheneum te gaan. Links het oude Eeklostation, rechts la gare du Pays de Waes, beide kopstations. De twee stations waren door de verschillende privé-maatschappijen gebouwd die de lijnen in de 19de eeuw exploiteerden. De lijn naar Antwerpen-Linkeroever liep langs wat vandaag de Victor Braeckmanlaan (de Oude Baan naar Lokeren etc.) is. De Clercqs collega, August Borms, nam er vanaf december 1906 de trein naar Lokeren waar hij toen woonde. De Clercq moest rechtdoor naar de Schoolstraat en later naar de Gentstraat. De Gentse ringspoorweg die gebruikt werd voor goederenvervoer, loopt nog gelijkgronds.

In 1906 schrijft de Clercq ook het libretto van het zangspel *Halewijn*, dat het jaar daarop door Van der Meulen op muziek wordt gezet. Net als *De Vlasgaard* zal het ook in het Frans worden vertaald door Gustave Lagye. Het is duidelijk dat de wagneriaan Van der Meulen De Clercqs interesse voor Wagner heeft aangewakkerd: naast een aantal elementen uit zijn verhaal *Halewijn's Straf* van 1898 merken we invloed van Wagners *Tannhäuser*.

Wij mogen aannemen dat De Clercq op dat moment een zekere hoop stelt op de socialisten inzake de Vlaamse kwestie. Vergeten we niet dat Anseele sedert 1905 ter zake geëvolueerd was. Tijdens de bespreking van het wetsvoorstel-Coremans¹² in de Kamer in 1906 zegt hij ‘... dat dit wetsvoorstel geen Chinese muur rond Vlaanderen zal optrekken; de onwetendheid was de Chinese muur!’ Anseeles visie wordt perfect verwoord in de volzin: ‘Aangezien, op straffe van een ijdele, oppervlakkige en onvruchtbare beweging te zijn en te blijven, moet de Vlaamse Beweging streven naar de volledige stoffelijke, zedelijke en verstandelijke verheffing van het Vlaamse volk. De vergadering richt een oproep tot alle Belgen en tot de Vlamingen in ‘t bijzonder om gelijktijdig te strijden voor verplichtend, integraal lager

¹¹ De componist van het zangspel is Jozef Van der Meulen (zie *Woorden worden klanken 144 componisten* p. 136-138), die ook dirigent is van de harmonie Vooruit. Hij wordt op 8 januari 1906 gehuldigd in de zaal Vooruit, waarschijnlijk het feestlokaal in de Bagattenstraat en even waarschijnlijk is De Clercq daar als auteur van het stuk eveneens aanwezig.

¹² Goedgekeurd in 1910 over het taalregime in het Middelbaar en Hoger Onderwijs. Vanaf 1916 zouden leerlingen die hun Middelbaar Onderwijs in Vlaanderen hadden gevolgd, een toelatingsexamen voor de universiteit in het Nederlands moeten afleggen. Er bestonden natuurlijk tal van uitzonderingen. Het duurde meer dan 10 jaar eer het wetsvoorstel werd aanvaard hetgeen illustreert hoezeer de unaniem katholieke regering moest manoeuvreren tegen de clerus en sommige onderwijscongregaties zoals jezuiten en jozefieten.

onderwijs, wettelijke regeling van de arbeidsvoorwaarden, zuiver algemeen stemrecht, volkomen gelijkheid der beide landstalen, wet Coremans en de volledige en trapsgewijze vervlaamsing der faculteiten van de Gentse hogeschool'. Een visie die weinig afwijkt van hetgeen De Clercq denkt.

De Clercqs belevenissen in de rand van de Gentse arbeidersbeweging lezen we in zijn autobiografische roman *Harmen Riels*. De Clercq laat zijn romance met de arbeidersbeweging beginnen op 22 juli 1906 als Vooruit een indrukwekkende manifestatie opzet n.a.v. 25 jaar Vooruit of *het zilveren feest*. Een stoet beeldt het succes van Vooruit uit. Hij bestaat uit volgende vijf delen:

- thebaanse trompetten, de strijders van Vooruit o.m. de Socialistische Jonge Wachten en een groot beeld van het dagblad *Vooruit*;
- *Vooruit als ondersteuner*: hier stappen de vakverenigingen, de Bond Moyson (ziekenkas) en de gepensioneerden op met o.m. een reuzenschilderij voorstellend *Het winstdeel van Vooruit*;
- *Vooruit als hervormer* met o.m. een praalwagen met een grote biekorf die de onderlinge samenwerking verbeeldt, een kolenwagen en een broodkar van Vooruit; kinderen delen snoep uit;
- *Vooruit als opvoeder* met wagens van uitgeverij *Germinal*, de volksbibliotheek met 10.000 boekdelen, de kunstkringen, de volksdrukkerij en een praalwagen waar Vooruit de kunst aanmoedigt;
- de apotheose nl. *de jubelende Vooruit* o.m. de harmonie met Jozef Van der Meulen die diens *feestmars* brengt, geschenken voor de stichters-jubilarissen en een praalwagen, verbeeldend het socialisme als de verlosser van de arbeidersklasse, beeldt het succes van Vooruit uit.

De jubelstoet met massabijeenkomst op de Vrijdagmarkt onder het oog van Artevelde op een driedaagse manifestatie vanaf zaterdagavond 21 juli (lichtstoet vanaf 22.00 u), 22 juli (jubelstoet) en herhaling op 29 juli 1906 n.a.v. 25 jaar Vooruit. Ook De Clercq bevond zich in deze massa en was behoorlijk geïmponeerd door het socialistische machtsvertoon.

In feite dateert De Clercqs sympathie al van vroeger: zo heeft de socialistische stadsonderwijzer Jan Lefèvre reeds vijf jaar eerder (1 mei 1901) een grote indruk op De Clercq gemaakt met zijn spreekbeurt *Sociale Vlaamsgezindheid*. Lefèvre had er het verband tussen de Vlaamse zaak en de sociale strijd geschetst. Het zal op deze meeting zijn geweest dat het opstandige gedicht *Dorscherslied* ontstond.

De Clercq merkt op dat '*... in de rijke wijk waar de stoet voorbijging niet één huis bevlagd was (...) en de enkelen die bleven staan, hun best deden een onverschillig gezicht op te zetten*'. Het is duidelijk dat De Clercq integendeel geënthousiasmeerd is door het socialistische machtsvertoon: '*En bende na bende, kring na kring, stapten voorbij, in breede rangen, rechthoofds, flink, als vrijwillige soldaten. Gingen daar de bakkers, de kuipers, de smeden; de metselaars en timmerlui, met hooge dekkers, diepe*

delvers; de snijders, de naaiers; de spinners, ververs en wevers; talrijk, de metaalbewerkers en anderen uit de fabrieken; de klare venten uit de landsche rooterijen en de donkere van de dokken, die binnen werken en buiten, al de manschappen van het leger des arbeids’.

Ongetwijfeld laat hij zich ook inpakken door de bewuste strategie van Anseele om in de nabijheid van het Arteveldemonument zijn troepen als een soort moderne versie van het middeleeuwse ambachtenvertoon te laten opmarcheren. Riels/De Clercq en zijn gezin komen uiteindelijk terecht in het volkshuis (= Ons Huis op de Vrijdagmarkt) tussen de zelfbewuste arbeiders en hun leiding. Middenklasseflaminganten en kunstenaars zoals hij behoorden toen echt tot een andere wereld want ‘... *al bewoog hij zich hier vrijmoedig, hij hoorde blijkbaar onder deze lieden niet thuis*’. Maar men laat hem verstaan dat ‘... *wie strijdt, behoefte heeft aan wetenschap en kunst, als die kunst ons niet tegenkamt*’. ‘*Alles moet bijspringen*’ zegt Corgen, alias Anseele ‘*de werkers met den geest gelijk de werkers met den arm. De beste koppen toch stammen uit de mindere klas, ruw en frisch, waar sloven geen schande is en de nood vroegtijdig dwingt tot nagaan en overleg*’. ‘*Indien ik iets kan doen voor het volk*’, repleceert Riels/De Clercq, ‘*zal ik het doen met liefde*’. Aan Riels/De Clercq wordt dan voorgesteld de muren van *Ons Huis* te versieren. Corgen/Anseele laat hem doen ‘... *den eersten keer, zegde men daar dat hij iemand onbemoeid aan het werk liet*’. In de taferelen die Riels/De Clercq schildert, herkennen we één voor één de thema’s van De Clercqs arbeidsgedichten o.m.: *Dorscherslied, De Zwoegers aan dokken, Plaveiers, Het lied van het Vlas, Schareslied, Zagersduo, De Zeeldraaier, Lapper Crispijn, Op den Weefstoel, Van den Boever, Aan ‘t Labeuren, De Zwingel, Ring-King, Wiedsterlied en Op het Stuk (Wij druipen van ‘t zweet en de zonne steekt felder; we beulen ons dood voor wat pap en een pelder)*.

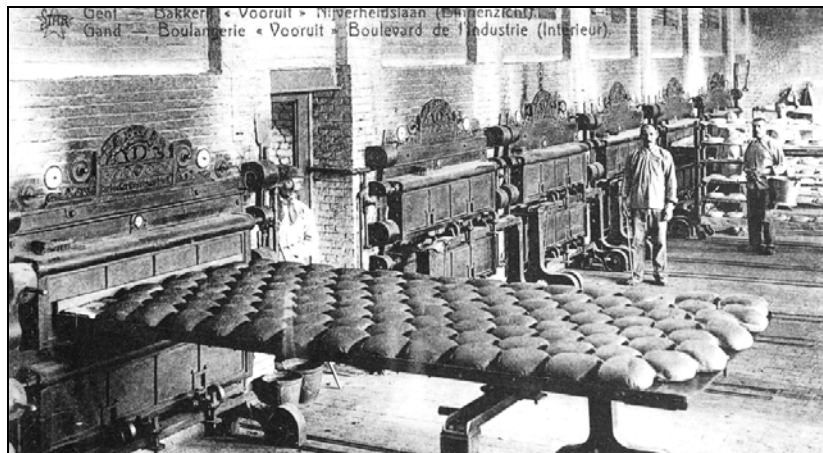

Op 15 augustus 1906 werd in Brussel een nationale manifestatie gehouden ‘voor de vermindering der werkuren’ (men eiste de vervanging van de 64-urenweek door een 60-urenweek d.i. zes dagen van 10 uren). De Gentse delegatie bestond o.m. uit kinderen die blootsvoets liepen zoals ze in de Gentse natte vlascontinues moesten werken (tegenstanders vonden dat Vooruit aan miserabilisme deed en best in staat was deze kinderen behoorlijk te kleden). Het schilderij van Achilles De Martelaere ‘de klok slaat vijf uur, half slapend trekken zij naar de fabriek’ wordt meegedragen. Een gevoelsmens als De Clercq voelde zich aangesproken en vertolkte zijn verontwaardiging over de sociale mistoestanden in menig gedicht.

Het meesterwerk is De Clercq's *Het Lied van den Arbeid*. Is het toevallig dat de zwager van Frits Van den Berghe nl. Jules Hoste¹³, met hulp van Frits, de panelen *De Arbeid*, *De Wetenschap*, *De Kunst en Het Socialisme* in *Ons Huis* borstelt? Door de dood van Hoste in 1907 raken deze niet volledig gerealistiseerd.

Corgen/Anseele '... was uiterst ingenomen met opvatting en schikking misschien wel omdat zij beantwoordden aan een eigen lang gekoesterd begeren (tot schrijven en/of dichten). Over de uitvoering liet hij zich zelden uit, want in de techniek der jonge kunst was hij hoegenaamd niet ingewijd. Dan, al ziende, leerde hij begrijpen en waardeeren ...'. Bij de opening van de grote zaal van *Ons Huis* wordt Riels/De Clercq een openbare hulde gebracht.

Aan de hand van cijfers¹⁴ uit *Een terugblik* van Avanti geven we in voetnoot een beeld van de socialistische beweging in Gent anno 1906.

De bakkerijen van Vooruit waren de kern van het coöperatief gebeuren. In 1906 werden ongeveer 3,5 miljoen broden gebakken. Anseeles geheim was het goedkope Amerikaanse graan waarmee men de prijzen laag en stabiel kon houden en bovendien niet afhankelijk was van binnenlandse grootgrondbezitters. De moderne Borbecker-heetwaterovens en kneedmolens waren de trots van de coöperatieve bakkerij (ook concurrent 'Het Volk' gebruikte ze). Men kan dergelijke ovens vandaag nog bewonderen in de Kaiser Wilhelmfestung Mutzig in de Elzas.

1906 is eveneens een turbulent jaar voor het Gentse socialisme. Eerst was er in maart de nederlaag bij de verkiezingen voor de *Werkrechtvaardigen*¹⁵. De sociale thema's van 1906 zijn werktijdverkorting, de rechten van het huispersoneel en de wet op de zondagsrust.

¹³ Hij was gehuwd met Eugenia, de zus van Frits.

¹⁴ De balans van Vooruit anno 1906 vermeldt een actief van 4.355.200,04 frank waarvan gebouwen ter waarde van 1.738.309,70 frank en een machinepark ter waarde van 126.166,06 frank. Het imperium omvat 3 klerenwinkels, 4 schoenwinkels, 16 kruideniers en 6 apotheken. De inkomsten van de coöperatieve bakkerij bedragen 1.021.568,54 frank - een broodkaart kost 30 centiem; er werden dus bij benadering 3,4 miljoen broden gebakken hetgeen ongeveer klopt met 10.000 aangesloten gezinnen volgens Guy Van Schoenbeek (omzetting met dank aan Bart De Nil van AMSAB) - t.o.v. 1.006.004,88 frank in 1905 en 1.030.326,26 frank in 1907. De coöperatieven verkopen in 1906: 20.300 eieren, 12.562 kg kaas, 17.200 dozen *sunlight*, 104.112 kg *waschzeep*, 113.086 kg boter, 28.047 kg koffie, 43.456 kg *suikerij*, 83.800 kg zout, 94.650 kg rijst, 4.796 zakken aardappelen (Duinkerksche aardappelen aan 0,11 frank/kg) en 14.437 liter azijn. In het kledingsmagazijn op de Vrijdagmarkt biedt men klakken, hoeden, cols, stoffen en o.m. *manskostumen* aan 9,50 frank aan. Voor pasgetrouwden kost een keukentafel 5,50 frank en 6 keukenstoelen 13,50 frank. Men kan 6% winst uitkeren aan de leden en 2% aan niet-leden. Ter vergelijking: de antisocialisten (coöps van ACW-strekking) verkopen in 1906 in Gent: 3.584,4 ton kolen, bakken 1.394.073 broden en maken 31.204,39 frank winst (in 1906 wordt ook de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten opgericht).

¹⁵ Een *paritaire* instelling, rond 1880 door Frère Orban opgericht, om geschillen tussen arbeiders en patroons in onderling overleg op te lossen; verkiezing om de drie jaar.

In februari verdenkt het gerecht Gentse socialisten van wapensmokkel voor de Russische revolutionairen via de Gentse haven¹⁶. Het socialistische gemeenteraadslid Pieter De Bruyne verdedigt de beklaagden voor de rechtbank. Het is overigens de laatste maal dat hij voor de partij optreedt.

Gent, waar de 3 fracties ongeveer even groot zijn maar de socialisten één zetel meer hebben dan respectievelijk katholieken en liberalen, wordt bestuurd door een liberaal minderheidsschepencollege dat op sociaal-economisch gebied wordt gedoogd door de katholieken en op onderwijsgebied door de socialisten (zgn. constructieve oppositie). Anseele realiseert zich dat de electorale limieten voor zijn beweging bereikt zijn en wil zich als kandidaat voor de macht en als grootste fractie meer en meer profileren t.o.v. de liberalen. Zo wil hij op onderwijsgebied *niet langer als remorque van de liberalen* worden beschouwd. In januari 1905 was de begroting van het stadsonderwijs verworpen en hadden de liberale schepenen collectief ontslag genomen. Anseele wilde eigenlijk op die manier een inbraak in het stadsbestuur forceren¹⁷, maar twee van zijn eigen raadsleden nl. Pieter De Bruyne en Prosper Baudewijn stemmen, tegen alle interne afspraken in, mee met de liberalen (antiklerikaal front)¹⁸. Hij wordt samen met Baudewijn uit de BWP¹⁹ gezet en sticht samen met de oude dissidenten-veteranen, Pol De Witte en Paul Verbauwen, vanaf december 1906 het weekblad *De Waarheid*²⁰. Vanaf 1911 zal deze stroming in flamingantisch vaarwater terecht komen en tijdens WO I zal *De Waarheid* met Pol De Witte een activistische koers varen. Het blad verdwijnt dan ook in 1918.

Anseeles beweging wordt in 1906 ook voor het eerst sedert lang bedreigd door een anarchistische opflakking. Een zekere Heyman, een uitgesloten bediende van Vooruit, richt een anarchistisch blad *Ter Waarheid* op. Anarchisten agiteren aan de haven tegen Frans Timmerman, die naast vakbondsleider ook een dokbaas blijkt te zijn. Men eist met succes het ontslag van Timmerman en vrije vakbonden. In 1906 vinden in de zalen Parnassus en Valentino anarchistische meetings plaats met als spreker de Nederlander Izak Samson, een kompaan van Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Het hoeft geen betoog dat al deze elementen indruk maken op De Clercq want hij verwerkt ze in zijn autobiografisch werk *Harmen Riels*. Zijn alter ego wordt uiteindelijk uit de socialistische beweging gegooid. Laat het evenwel duidelijk zijn dat De Clercq nooit lid geweest is van de beweging en dus ook nooit is buitengegooid. Volgens Jan Wannyn heeft hij zich alleen maar ingebeeld dat hij socialist was.

1906 was voor België ook een verkiezingsjaar. De katholieken, die ononderbroken sedert 1884 aan het bewind waren, zagen hun meerderheid op de verkiezingen van 27 mei slinken, maar die bedroeg nog wel 12 zetels²¹. De Clercqs vriend, de Daensist Hector Plancquaert, had in Kortrijk een overeenkomst met socialist en liberalen. Hij stond tweede op de lijst maar werd niet verkozen. Werden wel verkozen: de liberaal Vandevenne (1ste plaats) en August (Slunse) Debunne (5de plaats). De Gentenaar de Smet de Naeyer bleef premier en minister van Financiën. In de Kamer is o.m. het Congodebat actueel: onder welke voorwaarden wil België Congo-vrijstaat van Leopold II overnemen?

Op wereldvlak onthouden we de Marokkocrisis: Duitsland probeert een economische voet binnen te krijgen in Marokko door de Franse politiek ter zake te doorkruisen maar leidt een internationaal-diplomatieke nederlaag. In de conferentie van Agécira wordt het geïsoleerd door Frankrijk, Groot-Brittannië, Rusland en Italië. Dit is één van de frustraties die in Duitsland zelf het *Alldeutscher Verband* danig versterkt; de Eerste Wereldoorlog is niet zo ver meer af.

Joost Vandommele

¹⁶ Het jaar voordien was een revolutie door de tsaar - in *Vooruit* schrijft men *czar* hetgeen er kan op wijzen dat ze hun buitenlandse berichten overnemen van het Duitse *Vorwärts* - op bloedige wijze neergeslagen; Lenin, Trotski en Stalin waren naar Siberië verbannen.

¹⁷ Wat zou lukken in 1909.

¹⁸ De Bruyne was de specialist van de volkshuisvesting in Gent en vermeldt in zijn boekje *De Werkmanswoningen te Gent* voor 1906: 654 beluiken met 7.829 huishoudens en 29.466 inwoners; 2.178 kamers door 2 bewoond, 1.197 kamers door 3 bewoond, 507 kamers door 4 bewoond.

¹⁹ Belgische Werklieden Partij.

²⁰ Was in juli 1906 nog aangekondigd in *Vooruit*, 32 blz., kostprijs 10 centiem.

²¹ De nieuwe Kamer was als volgt samengesteld: katholieken 89 zetels (-4), liberalen 46 zetels (+2), socialisten 30 zetels (+2) en Daensisten 1 zetel (-1).

PLAVEIERS.

Straatplaveiers,
marktrammeiers,
stappend, stampend, één voor één,
laat uw deunen,
dreigend dreunen,
klaar lijk ijzer valt op steen.

Ruwe kampers,
zwaait uw stampers,
dat de grond u naverzucht;
gloeit uw banden
om de landen
daar ge smeedt in open lucht.

Zie, door dorpen
heengeworpen,
ijlt uw weg van stad tot stad,
onder boomen,
over stroomen,
voert gevleugeld paard en rad.

Gij gaat traagzaam,
bukt verdraagzaam
over uw verwezen werk,
dat u moed kost,
zweet en bloed kost,
meer dan 't bouwen van een kerk.

Hoog uw armen,
machtige armen,
gij die baanbreekt om wat brood!
Hoog uw hoofden,
afgesloofden,
die hier lijdt alleen is groot.

*Adri,
Heb jij soms deze tekening
gemaakt naar een gedicht van
René ?
...Of was het René?*

